

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

w Powiecie Krośnieńskim
na lata 2021-2024

Spis treści

1. WSTĘP	2
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU ORAZ UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	2
2.1 PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA PRAWNE	3
2.2 POZOSTAŁE UWARUNKOWANIA PRAWNE	5
3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	7
3.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	8
3.2 Relacje Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Krośnieńskim z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.	11
4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	14
4.1 Relacje Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Powiatu (analiza dokumentów programowych powiatu).	14
4.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Powiatu.....	15
4.2.1 Zarys historii obszaru Powiatu Krośnieńskiego.....	15
4.2.2 Krajobraz kulturowy	17
4.2.3 Zabytki nieruchome.....	18
4.2.4 Zabytki ruchome	19
4.2.5 Zabytki archeologiczne	20
4.2.6 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	21
4.2.7 Dziedzictwo niematerialne	22
4.3 Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków Powiecie Krośnieńskim.	24
4.4 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Powiatu Krośnieńskiego.....	37
5. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.	45
6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE.....	46
6.1 Priorytety programu opieki	46
6.2 Kierunki działań i zadania programu opieki.....	47
6. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	50
7. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.	51
8. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	51
9. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ POWIAT ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW.	53

1. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe Powiatu Krośnieńskiego, odzwierciedlające historię i znaczenie regionu, będące widomą pozostałością przeszłości oraz oparciem w konstruowaniu przyszłości. Lokalne zabytki stanowią istotny element krajobrazu kulturowego, kształtują indywidualną tożsamość i świadomość mieszkańców.

Głównym celem powstania Programu jest określenie kierunków działań w zakresie ochrony owego dziedzictwa, pozwalające na skuteczne zarządzanie zasobami kulturowymi na równi i w harmonii z działaniami gospodarczymi czy społecznymi. W rezultacie wyeksponowanie walorów spuścizny materialnej i poprawa jej stanu zachowania umożliwi rozwój turystyki regionalnej w oparciu o lokalny produkt i tradycję etnograficzną.

Program określa również procedurę i przepisy prawa, pozwalające na wprowadzenie poprawnej polityki w zakresie dziedzictwa kultury oraz mechanizmy finansowania ich ochrony. Adresowany jest do mieszkańców Powiatu, w tym do właścicieli objętych ochroną obiektów, władz samorządu terytorialnego, miejscowych organizacji mogących w praktyce zastosować się do nakreślonych postulatów i możliwości działań.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU ORAZ UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Podstawę prawną sporządzenia „Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Krośnieńskim na lata 2021-2024” stanowi art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 , 782 i poz. 1378), w którym wprowadzony został obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, w oparciu o ewidencję. W przypadku programów na poziomie powiatowym podstawą są gminne ewidencje zabytków. W myśl artykułu 87 ust. 1 Zarząd Powiatu sporządza na okres 4 lat powiatowy program opieki nad zabytkami.

Zasadnicze cele sporządzenia programu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami (ust. 2 art. 87).

Powiatowy program ochrony nad zabytkami przyjmuje Rada Powiatu po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po czym program ogłaszany jest w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym. Z realizacji programu Zarząd Powiatu co 2 lata sporządza sprawozdanie, które jest zobligowany przedstawić Radzie Powiatu (art. 87 ust. 3-5).

2.1 PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA PRAWNE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 oraz Dz. U. z 2006 r. nr 200 poz. 1471 i Dz. U. z 2009 r. nr 114 poz. 946)

Państwo Polskie strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5) stwarza warunki upowszechnienia i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art. 6, ust. 1), natomiast każdy (obywatel) jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86). Rzeczpospolita Polska ma zatem obowiązek chronić dziedzictwo kulturowe, na którego straży powinni stać także obywatele państwa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282, 782 i poz. 1378)

Ustawa reguluje pojęcia zabytku oraz ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określając politykę zarządzania zabytkami, w tym kompetencje organów ochrony, administracji rządowej i samorządowej, formy ewidencjonowania zabytków, finansowania ich opieki. Za zabytek uznaje się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3). Rozgraniczone zostały różne formy zabytków. Wszystkie z nich podlegają ochronie bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami,

elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- zabytki ruchome będące w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej (art. 6 ust. 1).

Ustawowej ochronie mogą ponadto podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6 ust. 2).

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej:

- działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska (art. 4).

Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5).

Wpis do rejestru zabytków prowadzony jest przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 8).

Warunki i proces wpisania obiektu do rejestru zabytków określają art. 9-13, zaś sposób prowadzenia

rejestrów oraz ewidencji zabytków: Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. nr 113, poz. 661 oraz Dz. U. z 2019 r. poz. 1886). Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice (art. 15). Natomiast na podstawie uchwały rada gminy po uprzednim zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków możliwe jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16). W ustawie zawarte zostały także zapisy dotyczące obowiązków i kompetencji samorządów lokalnych w zakresie ochrony zabytków. Obok sporządzenia powiatowego programu opieki nad zabytkami (art. 87), powiat:

- uwzględnia ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu (art. 18);
- może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81);
- może prowadzić niektóre sprawy z zakresu właściwości wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 96).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920)

Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie: kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 4 ust. 7).

2.2 POZOSTAŁE UWARUNKOWANIA PRAWNE

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r. poz. 293 z późn. zm.¹)

W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza:

- wymagania ładów przestrzennych, w tym urbanistyki i architektury;
- walory architektoniczne i krajobrazowe;
- wymagania ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych;

¹ Zmiana tekstu jednolitego ogłoszonego w Dz. U. z 2020 r. poz. 471, 782, 1086 i poz. 1378

- wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1 ust. 2).

Natomiast studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno m.in. określać w szczególności obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, a także obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10 ust. 2, pkt 3 i 4).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2020 r. poz. 471 i poz. 1333)

Ustawa określa, iż projektowanie i budowa obiektów budowlanych wraz ze związanymi z nimi urządzeniami zapewniać musi ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską (art. 5 ust. 1 pkt 7). Reguluje także problem wnoszenia nowych obiektów na obszarze wpisanym do rejestru zabytków oraz przekształcania samych zabytków, określa iż roboty te wymagają uprzedniego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 39 ust. 1). Natomiast rozbiórka wpisanego do rejestru zabytku obiektu budowlanego odbywa się na podstawie dokumentu wydanego przez generalnego konserwatora zabytków, stwierdzającego skreślenie obiektu z rejestru (art. 39 ust. 2), zaś w przypadku wyburzenia zabytku objętego ochroną konserwatorską na mocy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - pozwolenie na budowę lub rozbiórkę wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3). Zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga również umieszczenie wszelkich reklam w obrębie rejestrowych obiektów budowlanych.

Ustawa o z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, 471 i poz. 1378)

Ustawa wprowadza definicję terenów zieleni jako m.in. parki, ogrody botaniczne, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom (art. 5 ust. 21). Ustawa zawiera także informacje na temat zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, które wydaje Wojewódzki Konserwator Zabytków (art. 83a ust. 1).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990)

W rozumieniu Ustawy opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest jednym z celów publicznych (art. 6 pkt. 5). Ustawa reguluje także problem sprzedaży, zamiany, darowizny lub oddania w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek. Działania te wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13 ust. 4). Oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości gruntowej, na której zlokalizowane są obiekty wpisane do rejestru zabytków może wiązać się z wprowadzeniem przy określaniu sposobu korzystania nabywcy

z tej nieruchomości obowiązku odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29 ust. 2).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

(Dz. U. z 2020 r. poz. 194)

Zgodnie z treścią ustawy prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 2) natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań (art. 9a). Szczególne miejsca zajmują w kręgu organizacji kulturalnych tzw. instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, mogące otrzymywać dotacje celowe na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji, z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (art. 9 ust. 3). Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami (art. 4 ust. 1). Opieka nad zabytkami oznacza, poza dbaniem o fizyczny stan zachowania zabytków, również m.in. gromadzenie wiedzy o dziedzictwie kulturowym, jej udostępnianie poprzez organizację wystaw, edukację społeczną.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057)

Do strefy zadań organizacji pożytku publicznego można zaliczyć działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, które wymienione zostają w statucie organizacji. Na działalność statutową organizacje takie mogą uzyskać w drodze otwartego konkursu ofert zlecenie m.in. na realizację zadania publicznego, związanego z ochroną i opieką nad zabytkami, rozumianą zarówno jako dbanie o fizyczny stan zachowania obiektów, jak też ich promocję, popularyzację i działalność edukacyjno-społeczną, opartą o regionalne i ponadregionalne dziedzictwo kulturowe.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902);
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479).

Na temat ochrony materiałów archiwalnych:

- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Pełna realizacja „Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Krośnieńskim na lata 2021-2024” będzie możliwa za sprawą uwzględnienia wcześniejszych zapisów dokumentów strategicznych szczebla

krajowego i wojewódzkiego, pod warunkiem, że nie pozostają one w sprzeczności z lokalnym interesem ochrony dziedzictwa kulturowego Powiatu.

3.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030 (M.P z 2013 r. poz. 121)

Strategia, wieloletni dokument strategiczny rozwoju społeczno – gospodarczego kraju, podkreśla dogodne położenie kontynentalne Polski, które wraz z walorami środowiska i różnorodnością spuścizny kulturowej stanowi potencjał rozwoju turystyki. W rozbudowie infrastruktury turystycznej konieczne jest natomiast wsparcie inicjatyw regionalnych. Podkreśla się przy tym zasadę zrównoważonego rozwoju, potrzebę pielęgnowania i zachowania dziedzictwa kulturowego, które jest jednym z czynników wpływających na podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski – głównego celu Strategii. W dokumencie postuluje się ponadto poprawę stanu infrastruktury technicznej i społecznej, wzrost konkurencyjności i innowacyjność gospodarki, wraz ze wzrostem obszarów wiejskich, regionalnych przy jednoczesnym podniesieniu spójności terytorialnej. Są to priorytety pośrednio odnoszące się do dziedzictwa kulturowego, jego ochrony, ekspozycji i zagospodarowania.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 (M.P z 2013 poz. 121)

Opisuje politykę państwa wobec szeroko pojętej kultury, opartej o mechanizmy rynkowe, a zaistniałej w zmienionej sytuacji politycznej po wstąpieniu do Unii Europejskiej. W narodowej strategii głównym założeniem stało się działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego poszczególnych regionów kraju. Wśród priorytetów wymieniono aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zachowania zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do mieszkańców, turystów i inwestorów, edukację i administrację na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. W celu wdrożenia Strategii w sferze materialnego dziedzictwa kultury Polski stworzono Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”, w którym zawarto strategiczne cele:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami, podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa, poszukiwania instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowania,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. z 2012 r. poz. 252)

W koncepcji mowa jest o zrównoważonym rozwoju kraju, ochrona dziedzictwa kulturowego wspomniana jest wielokrotnie, szczególnie przy omówieniu drugiego celu polityki przestrzennego zagospodarowania

kraju, dot. „poprawy spójności wewnętrznej (...) poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów”. Dokument zwraca uwagę na rażąco niskie, niezgodne z potencjałem rozwojowym, „wykorzystanie funkcji symbolicznych i promocyjnych tych zasobów” (s. 28). Wedle koncepcji powinny być chronione wraz z przyległą przestrzenią, tworzącą krajobraz kulturowy. Podkreśla się konieczność nadania nieużytkowanym zabytkom, zgodnej z ich potencjałem i wymogami ochrony, funkcji, która może ocalić obiekty przed destrukcją.

Ponadto, w odniesieniu do ochrony zasobów kulturowych, Koncepcja zakłada:

- wzrost roli dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju przestrzennego (w perspektywie przyszłych 20 lat),
- przekształcenia zasobów, ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki,
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w rozwoju społeczno – gospodarczym intensywnie wesprze rozwój gospodarek lokalnych,
- wzmocnienie funkcji symbolicznych poszczególnych zabytków,
- wzrost odsetku dziedzictwa materialnego przekształconego w ramach rewitalizacji (szczególnie w strukturach metropolitarnych), rewitalizację jako element przywracający symbolikę miejsca,
- ochrona przestrzeni o charakterze symbolicznym, posiadającej ponadprzeciętne walory i znaczny potencjał rozwojowy będzie stopniowo zwiększana poprzez powoływanie kolejnych miejsc o charakterze promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego (miejsca światowego dziedzictwa UNESCO, pomniki historii i parki kulturowe).

Koncepcja odwołuje się do koncepcji Krajowego Systemu Obszarów Chronionych (systemu składającego się z parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i drobnych form uzupełniających, którego budowa, rozpoczęta w latach 70. XX wieku, nie została zakończona, a po zmianie ustawy o ochronie przyrody w 2004 r. system stracił umocowanie prawne), podkreślając wzajemną korelację pomiędzy chronionymi zespołami przyrodniczymi (w tym Natura 2000), a znajdującymi się w ich obrębie siedliskami ludzkimi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi, które jako całość posiadają niejednokrotnie nie wykorzystany potencjał, mogący wspierać atrakcyjność danego regionu. Dokument podnosi konieczność wprowadzenia zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego w przypadku działań planistycznych, czyli opracowanie metodologii dotyczącej identyfikacji równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego z regionem geograficznym i zabytkowych obiektów kultury materialnej oraz

zarządzania nimi w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów. Całość ma być opracowana przez zespół, złożony z przedstawicieli ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz środowisk naukowych. Same obszary zostaną natomiast „wyodrębnione” w planach zagospodarowania przestrzennego województw jako ustalenie wiążące.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 (M.P. z 2019 r. poz. 808) .Program przedstawia cele, kierunki działań oraz zadania, stojące przed organami i jednostkami administracji publicznej w celu ochrony i opieki nad zabytkami. Oparty jest o tezy nakreślone przez zespół powołany przez Ministra Kultury. W dokumencie znajdują się odniesienia do wagi lokalnych programów opieki nad zabytkami, które powinny zawierać następujące cele i kierunki działań w interesującym nas obszarze:

- integracja ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego, krajobrazu oraz stosownych zasad zagospodarowania przestrzennego,
- promocja wartości materialnych oraz wartości niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zabytków w warunkach gospodarki rynkowej,
- wzmocnienie roli dziedzictwa, zwłaszcza zabytków, w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- ustalenie czytelnych kryteriów priorytetów oraz usprawnienie systemu rozdziału środków,
- zorganizowanie w skali kraju systemu i służb dla monitorowania stanu dziedzictwa,
- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa, poprzez m.in.: edukację na wszystkich poziomach szkół, również wśród kadr nauczycielskich i kadr samorządowych - budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków, odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków,
- podejmowania przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

Program precyzuje ponadto działania dotyczące prac konserwatorskich, wprowadzając siedem podstawowych zasad:

1. zasada primum non nocere;

2. zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
3. zasada minimalnej, niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych);
4. zasada, zgodnie z którą usuwać należy jedynie to, co na oryginał działa niszcząco;
5. zasada czytelności i odróżnialności ingerencji;
6. zasada odwracalności metod i materiałów;
7. zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

3.2 Relacje Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Krośnieńskim z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017-2020 (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2017 r. poz. 1026)

Celem strategicznym programu jest ochrona oraz kształtowanie klimatu powszechnego zrozumienia wartości dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego w aspekcie materialnym i niematerialnym, jako czynnika rozwojowego w wymiarze społeczno-gospodarczym. Z celem strategicznym wiążą się cele priorytetowe:

- ochrona i kształtowanie zasobów dziedzictwa kulturowego;
- rozwój badań naukowych, w tym działania na rzecz współpracy instytucjonalnej i społecznej w zakresie ochrony dziedzictwa;
- ochrona wartości niematerialnych, w tym kreowanie tożsamości oraz identyfikacji z dziedzictwem;
- włączenie dziedzictwa kulturowego w procesy społeczno-gospodarcze, rozwój turystyki;

z których każdy posiada wyznaczone kierunki działań w zakresie ich realizacji, przede wszystkim należy skupić się na:

- realizowaniu prac konserwatorskich zabytków ruchomych i nieruchomych,
- rewitalizacji obiektów i zespołów zabytkowych,
- kształtowaniu i ochronę układów ruralistycznych i urbanistycznych,
- rozwoju ochrony obszarowej ukierunkowanej na pojedyncze zasoby oraz przestrzenie,
- realizacji planów zagospodarowania przestrzennego oraz programów opieki nad zabytkami na poziomie lokalnym,
- monitorowaniu zjawisk bieżących w tym działalności inwestycyjnej związanej z dziedzictwem kulturowym w odniesieniu do planów zagospodarowania przestrzennego,
- kreowaniu działań profilaktycznych,

- dokumentacji dziedzictwa kulturowego oraz budowa systemu informacji o dziedzictwie kulturowym,
- rozwoju i wykorzystaniu potencjału środowiska naukowego w województwie lubuskim w zakresie problematyki opieki nad zabytkami,
- wspieraniu finansowym i organizacji naukowo-badawczych ukierunkowanych na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym kreowaniu programów badawczych finansowanych ze środków wspólnotowych, centralnych i samorządowych,
- stymulowaniu współpracy między instytucjami,
- rozwoju działań na rzecz popierania inicjatyw kreujących budowanie lokalnej tożsamości i identyfikacji z dziedzictwem kulturowym w wymiarze instytucjonalnym i społecznym,
- wspieraniu rozwoju lokalnych tradycji,
- budowaniu współpracy między sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w zakresie realizacji wspólnych działań,
- kreowaniu systemu zachęt dla potencjalnych inwestorów oraz dla działań zmierzających do zagospodarowania w zakresie rozwoju kultury i turystyki,
- kreowaniu produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe,
- tworzeniu rozwiązań dla wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego,
- wspieraniu istniejących podmiotów w zakresie poprawy oferty oraz infrastruktury.

Strategia rozwoju kultury województwa lubuskiego (Uchwała Sejmiku Województwa Lubuskiego nr 245/3429/18 z dnia 6 marca 2018 r.)

Cele ustalone w tym dokumencie przewidują zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu poprzez ochronę i efektywne podnoszenie jego atrakcyjności w drodze zintegrowania działań w dziedzinie kultury, oświaty, turystyki i gospodarki.

Realizację wymienionych celów przewidziano w ramach następujących przedsięwzięć:

- 1) inwentaryzacja dziedzictwa kulturowego regionu, opracowanie programu jego odnawiania i propagowania,
- 2) powiązanie w sieć informacji i promocji ośrodków rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych i rehabilitacyjnych,
- 3) opracowanie mapy „Rekreacja, sport, rehabilitacja, kultura na Ziemi Lubuskiej”,
- 4) dokończenie budowy Międzynarodowego Centrum Muzycznego Wschód – Zachód jako regionalnego centrum muzyczno - konferencyjnego,
- 5) wspieranie środowisk artystycznych i imprez kulturalnych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, jak również w ramach dwóch zadań/projektów:

- kształtowanie świadomości społecznej dotyczącej roli środowiska i dziedzictwa kulturowego,
- waloryzacja i inwentaryzacja zasobów ekologicznych oraz historyczno – kulturowych.

Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2018 r. poz. 1163)

Zadaniem planu jest określenie zasad organizacji struktury przestrzennej, w tym przedstawienie wymagań w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury na terenie województwa. Dokument uznaje za konieczność przyjęcia tezy, że rozwój województwa będzie następował w sposób ciągły i harmonijny w oparciu o:

- intensyfikację wykorzystania walorów położenia województwa, polegających na wzajemnych relacjach z Niemcami i Skandynawią, na wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych. Stąd propozycje rozszerzenia powiązań infrastrukturalnych z Europą Zachodnią i Północną, budowy zaplecza logistycznego dla handlu, wytwórczości i turystyki;
- eksploatację złóż: węgla brunatnego, gazu, ropy naftowej i innych bogactw, zgodnie z koncesjami i programami rekultywacji terenów, eksploatacja możliwa przy zachowaniu maksymalnej ochrony środowiska;
- istotny postęp w wykorzystaniu dróg wodnych regionu w kierunku Berlina, Szczecina, Śląska, Gdańska, Bydgoszczy dla potrzeb transportu towarów i turystyki. Istnieją preferencje lokalizacyjne dla działalności gospodarczej w rejonach portów rzecznych;
- powiększenie i wzbogacenie bazy mieszkaniowej, naukowej, usługowej i turystycznej.

Dokument postuluje szereg różnych działań, m.in.:

1. Systematyczne aktualizowanie informacji o zabytkach regionu przez uzupełnianie portalu internetowego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
2. Włączenie systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w procesy gospodarcze i rynkowe w drodze kompromisu między zasadami ochrony a wymogami i prawami ekonomii.
3. Aktywne przyciąganie inwestorów dla zagospodarowania zabytków poprzez stosowanie zachęt inwestycyjnych, skuteczną pomoc publiczną i kreowanie partnerstwa publiczno-prywatnego.
4. Poszerzanie ofert turystycznych na bazie dziedzictwa kulturowego poprzez szerokie udostępnianie zabytków (szlaki kulturowe), łączenie różnych imprez z miejscowymi obiektami zabytkowymi.
5. Wspieranie turystyki wiejskiej opartej m.in. o gospodarstwa agroturystyczne, imprezy typu „Święto chleba” (Bogdaniec), „Dzień pieroga” (Budachów) itp.
6. Kreowanie symbolicznego wizerunku miejscowości przez określony, charakterystyczny zabytek, czy element dziedzictwa niematerialnego.

7. Kontynuowanie owocnego współdziałania wojewódzkiego urzędu konserwatorskiego i władz samorządowych w organizowaniu Dni Ochrony Zabytków i Europejskich Dni Dziedzictwa.
8. Poszerzanie zakresu społecznej edukacji przez wspieranie lokalnych inicjatyw związanych z popularyzowaniem dziedzictwa kulturowego.
9. Poszerzanie edukacji dzieci i młodzieży ukierunkowanej na kształcenie patriotyzmu lokalnego w formie „małej ojczyzny” z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego.
10. Promowanie i wspieranie wszelkich inicjatyw zmierzających do wykorzystania dziedzictwa kulturowego (turystyka, zagospodarowanie zabytków), a przez to aktywizacja lokalnych społeczności, tworzenia nowych miejsc pracy i rozwoju alternatywnych źródeł dochodu, szczególnie na wsi.
11. Wspieranie działań popularyzatorskich w atrakcyjny sposób – lokalne wydarzenia z przeszłości (muzea) oraz wiedzę o dawnych rzemiosłach, zajęciach, obyczajach, kuchni wiejskiej itp. (skanseny w Ochli i Bogdańcu).
12. Wspieranie muzeów w działaniach popularyzujących, poprzez wystawy i imprezy, walory dziedzictwa kulturowego, lokalną tradycję i historię.

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa na terenie Gminy Gubin zaistniała koncepcja stworzenia odkrywkowej kopalni węgla brunatnego, która w sposób radykalny zmieniałaby krajobraz naturalny i kulturowy ok. 1/3 powierzchni gminy. Plan nie wspomina jednak, jak będzie w takiej sytuacji wyglądała kwestia dziedzictwa, znajdującego się na terenie ewentualnie podlegających likwidacji osad.

4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH POWIATU).

Zarząd Powiatu Krośnieńskiego przyjął, że misją Powiatu Krośnieńskiego jest kreowanie wielofunkcyjnej, proekologicznej gospodarki, zapewniającej wzrost dochodów oraz poprawę warunków życia ludności zamieszkującej Powiat, z jednoczesnym zachowaniem bogactwa kulturowo-religijnego obszaru Powiatu oraz bioróżnorodności i bogactwa przyrodniczego doliny Odry. Zgodnie z przyjętą strategią jednym z najważniejszych działań na lata 2017 - 2020 jest rewitalizacja dróg, ulic i obiektów inżynierskich w strefach zabytkowych.

W zakresie celu 4.4. Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury:

Najważniejsze działania:	Okres realizacji
1. Powierzanie lub wspieranie realizacji zadań publicznych z zakresu kultury, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	na bieżąco
2. Upowszechnianie wiedzy i promocja dziedzictwa kulturowego.	na bieżąco
3. Wsparcie działań edukacyjnych z zakresu upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym.	na bieżąco
4. Organizacja powiatowego święta plonów i konkursu na najpiękniejszy tradycyjny i współczesny wieniec dożynkowy.	III kwartał

4.2 CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU.

4.2.1 Zarys historii obszaru Powiatu Krośnieńskiego

Obszar obejmujący granice Powiatu Krośnieńskiego był niemyym świadkiem wielu ciekawych wydarzeń. Położenie, walory przyrodnicze i hydrograficzne, a przede wszystkim rola polityczna wryły wyraźnie piętno na jego rysach.

Po raz pierwszy człowiek stanął na tej ziemi ponad 10 000 lat temu. Był to zapewne pierwotny myśliwy, którego już wtedy przyciągnęła natura. Jednak wówczas główną zdobyczą były renifery. Około roku 500 p.n.e. ziemie te najechali Scytowie, wojownicy pochodzenia irańskiego. W VII – VIII wieku w dorzeczu rzeki Odry zaczął umacniać się żywioł Słowiański. Tereny dzisiejszego Powiatu znalazły się pod wpływem trzech wielkich plemion Słowiańskich. Zachodnia część – Łużyczan, południowa – Dziadoszan, a północna – Polan. Zaczęły powstawać silne grody oraz powiązane z nimi ośrodki handlu i rzemiosła. Doceniono strategiczną rolę przeszkód jakimi były: Odra, Bóbr, Nysa, ogromnych i trudnych do przejścia puszczy. Najważniejszą rolę odegrało Krosno, które strzegło granic przed najezdami obcych możnowładców. To ono broniło dróg do państwa Polan, a później Polski. I mimo, że niemal zawsze było zdobywane, spełniało swój cel zasadniczy – opóźniało marsz przeciwników, władców Niemiec. Gdy Krosno pełniło rolę warowni, Gubin stał się ważnym ośrodkiem gospodarczym. Położenie zmuszało kupców podążających z Wielkopolski w kierunku Łużyc i Niemiec do podążania przez obszar Środkowej Odry. Lata konfliktów, klęsk żywiołowych i epidemii przeplatały się z okresami gospodarczej prosperity. Mieszkańcy oferowali bogactwa zamieszkanych przez nich ziem: ryby, owoce lasu, drewno, zwierzęta i wyrób który rozślawiał oba miasta, wysmienite wino. Obok siebie, w pokojowej koegzystencji żyli Polacy, Niemcy i Żydzi.

W 1138 r. w wyniku podziału dokonanego przez Bolesława Krzywoustego, tereny dzisiejszego Powiatu Krośnieńskiego przypadły w udziale Władysławowi Wygnańcowi i późniejszym jego

spadkobiercom. Największy rozwój, regionu nastąpił na początku XIII w. pod panowaniem Henryka Brodatego, który zmarł na krośnieńskim zamku w 1238 r. Śmierć tego ambitnego księcia spowodowała, że ziemie Środkowego Nadodrza zostały rozdarte przez kilku sąsiednich władców. Gubin i okoliczne wsie dostały się pod panowanie margrabiego Miśni Henryka Illustrisa, a Krosno i Bobrowice z przylegającymi ziemiami stały się pod koniec XIII w. na krótko własnością arcybiskupstwa magdeburgskiego. W wyniku konfliktów, targów i powiązań gospodarczo – politycznych niemal co kilkadziesiąt lat ziemia krośnieńsko-gubińska zmieniała swego właściciela. Na początku XIV w. część ziem z Krosnem przypadła w udziale śląskim książętom (m.in. Henrykowi VI, Ruprechtowi Legnickiemu i Wacławowi Krośnieńskiemu), natomiast Gubin przeszedł w ręce Askończyków i Wittelsbachów. W niespokojnym XV wieku nastąpiły nowe zmiany i nastali nowi panowie. Brandenburczycy opanowali Krosno, Bytnicę i Bobrowice, natomiast mieszkańcy Gubina zostali poddani królów czeskich. Kolejne dwa stulecia – XVI i XVII okazały się niezwykle dramatyczne. Następowo wyludnienie niektórych wsi, a także miast spowodowane nasileniem klęsk żywiołowych i epidemii. Zdarzały się nawet niespotykane współcześnie trzęsienia ziemi. W drugiej połowie XVII w. nastąpiło ożywienie gospodarcze i umysłowe. Spowodowane to było rozwojem szlaków handlowych, względnym spokojem i napływem innowierców, m.in. wypędzonych z Polski Arian (1667 r.). Zaczęły powstawać huty żelaza, kwitło sukiennictwo i tkactwo. Renesans przeżywało podupadłe winiarstwo, a rangę miast podnosiło funkcjonowanie mennic, np. w Gubinie, w którym bito monetę dla Augusta II.

Położenie ziem Powiatu Krośnieńskiego w granicach ekspansywnych Niemiec spowodowało, że przez kilka wieków obszar ten przemierzyły niezliczone zastępy wojsk, które najczęściej pozostawiały po sobie śmierć, ruiny i zgliszcza. W najdawniejszych czasach byli to wojowniczy Scytowie, później Niemcy, Czesi, Wieleci, Husyci, Szwedzi, Rosjanie, Francuzi. Dla obrony ludności i ze względów strategicznych już od 18 stulecia zaczęto lokować na tym terenie jednostki wojskowe. Tradycje wojskowe są wciąż żywe w regionie, mimo likwidacji większości jednostek.

W wyniku konfliktów Krosno Odrzańskie (nazwa obecna) stało się w 1740 r. centralną częścią wielkiego i wpływowego państwa prusko – brandenburskiego. Zgodnie z ustaleniami Kongresu Wiedeńskiego (1815 r.) cały obszar stał się częścią państwa pruskiego (dotychczas Gubin należał do Saksonii). XIX w., który przyniósł triumf pruskiego militarysty stał się okresem rozwoju gospodarczego, a zwłaszcza przemysłowego terenów nadodrzańskich. Powstała sieć dróg (lata 20-te) i linii kolejowych. Mieszkańcy Beutnitz (Bytnica), Bobersbergu (Bobrowice), Messow (Maszewo) już w roku 1846 mogli dojechać bezpośrednią linią kolejową do Breslau (Wrocławia). Obok przemysłu odzieżowego rozbudowywano huty metali i szkła, eksploatowano złoża torfu. Niemal w każdej większej miejscowości funkcjonowały młyny, tartaki i gorzelnie. Szczególnie dynamicznie rozwijał się Gubin, który w najlepszym okresie miał ponad 45 000 mieszkańców i własną linię tramwajową. Mieszkańcy tych

terenów zyskiwali międzynarodową sławę. Należeli do nich - kanclerz Niemiec Leo von Caprivi i architekt, twórca Opery berlińskiej, Georg Wenzeslaus Knobelsdorff oraz poeta Alfred Henschke.

Czas II wojny światowej przyniósł ogromne zniszczenia. W przypadku Gubina spowodowane były zaciekłymi walkami, zwłaszcza o tzw. Wzniesienia Gubińskie. Drugie z miast zdewastowały wkraczające oddziały radzieckie. Wojska niemieckie zostały wyparte z terenów Powiatu w kwietniu 1945 r., a już w maju tego samego roku zaczęły tworzyć się załężki polskiej władzy. Pierwszym powojennym Starostą został Józef Kaseja. Przez kilka lat funkcjonowały obok siebie Powiaty: gubiński i krośnieński, które w latach 60 – tych scalono. Reforma administracyjna z roku 1975 na niemal ćwierć wieku zlikwidowała ten szczebel administracji. Powiat w swym dzisiejszym kształcie powstał 1 stycznia 1999 r. Okres powojenny to powolny, ale systematyczny rozwój miast i wsi ziemi krośnieńsko gubińskiej. W gminach wiejskich rozwijały się spółdzielnie rolnicze i drobne rzemiosło w miastach przemysł metalowy, lekki i przetwórstwo. Następował powolny wzrost liczby ludności. Rok 1989 przyniósł wiele zmian, które na trwałe zmieniły strukturę i gospodarkę regionu. Szansę na ponowny dynamiczny rozwój stwarzają czynniki, które tak wspaniale wykorzystali dawni mieszkańcy tych ziem. Szansą i atutem Powiatu jest jego przygraniczne położenie, bliskość dużych aglomeracji miejskich, ogromne zasoby naturalne, zwłaszcza lasy i rzeki. Wszystkie te walory oraz niezwykła serdeczność i gościnność zamieszkujących te ziemie ludzi pozwala z nadzieją spoglądać w przyszłość.

4.2.2 Krajobraz kulturowy

Tereny Powiatu Krośnieńskiego przed rokiem 1945 były terenami należącymi do Niemiec. Podczas konferencji w Poczdamie ziemie poniemieckie zostały przekazane Polsce i stanowiły trzecią część terytorium państwa polskiego w nowych granicach. Posiadały dla Polski dużą wartość ze względów ekonomicznych, a również politycznych, wojskowych i społecznych. Wielu spośród osiedlonych osób pochodziło z województw zagarniętych po wojnie przez ZSRR, zaś pozostali to osadnicy z tzw. ziem dawnych, głównie z województw poznańskiego, rzeszowskiego, krakowskiego, kieleckiego, łódzkiego i warszawskiego. Władze przesiedliły w ramach akcji „Wisła” ludność pochodzenia ukraińskiego. Dotychczas mieszkali oni w południowo-wschodniej Polsce, w województwach rzeszowskim, lubelskim i krakowskim. W wyniku napływu ludności z całej Polski i nie tylko Powiat Krośnieński charakteryzuje się zróżnicowanym krajobrazem kulturowym, łączącym w sobie wiele cech odzwierciedlających dawne metody adaptacji środowiska naturalnego oraz metody gospodarowania. Charakter tego krajobrazu, obok cech środowiska przyrodniczego jest określany spuścizną materialną w postaci architektury sakralnej, rezydencjonalnej, mieszkalnej, architektury użyteczności publicznej, architektury obronnej, cmentarzy, zespołów zieleni w postaci parków, dziedzictwa archeologicznego określające najstarsze formy osadnicze oraz metody gospodarowania w postaci dziedzictwa niematerialnego. Należy również wskazać, że składnikami określającymi krajobraz kulturowy pozostają takie elementy jak szlaki drogowe,

rolnictwo oraz przemysł wpływające na współczesne przemiany i formy krajobrazu. Obok obszarów o wyraźnym zaludnieniu i wysokim stopniu zagospodarowania, można także wskazać na tereny o znacznie mniejszym nasyceniu zaludnienia, gdzie podstawową treścią pozostaje środowisko naturalne przede wszystkim w formie zwartych kompleksów leśnych, poddawanych mniej intensywnym procesom definiującym działalność człowieka. Brakuje na obszarze Powiatu natomiast obszarów, które można zaliczyć do krajobrazu pierwotnego. Charakter dziedzictwa kulturowego na terenie Powiatu określają dawne podziały historyczne wyraźnie definiujące formy architektoniczne, style, tendencje w obrębie dynamiki przemian minionych okresów. Uwarunkowania historyczne i kulturowe analizowanego obszaru wyraźnie określają różnice w zakresie cech stylowych, artystycznych.

4.2.3 Zabytki nieruchome

Zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt. 1).

Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- działami architektury i budownictwa,
- działami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art. 6 ust. 1 pkt. 1).

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6 ust. 2). Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art. 9 ust. 1, 2).

Wśród licznych zabytków architektury i budownictwa znajdujących się w granicach Powiatu Krośnieńskiego możemy wskazać obiekty o znaczeniu ponadregionalnym. Do zabytków szczególnych można zaliczyć historyczne, staromiejskie układy urbanistyczne. Poniższa tabela przedstawia ilościowo najważniejsze zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków rozmieszczone w gminach Powiatu Krośnieńskiego.

Gmina	Liczba zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków	Zabytki kościelne	Zabytki pałacowe i dworskie	Domy	Cmentarze	Inne
BOBROWICE	10	3	0	5	2	0
BYTNICA	12	4	5	0	0	3
DĄBIE	18	6	3	5	1	3
GUBIN - gmina	33	8	7	10	2	6
GUBIN – miasto	118	1	0	112	0	5
KROSNO ODRZAŃSKIE	45	6	4	32	0	3
MASZEWO	6	6	0	0	0	0

4.2.4 Zabytki ruchome

Pojęcie zabytek ruchomy, oznacza rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych (art. 3 pkt. 3). Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) - tj.: dokumenty zawierające utwalony wyraz myśli ludzkiej,

przeznaczone do rozpowszechniania, niezależnie od nośnika fizycznego i sposobu zapisu treści, a zwłaszcza: dokumenty graficzne [piśmiennicze, kartograficzne, ikonograficzne i muzyczne], dźwiękowe, wizualne, audiowizualne i elektroniczne),

- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art. 6 ust. 1 pkt 2).

Zabytki ruchome pozostają istotnym elementem spuścizny kulturowej, stanowiąc obok takich zespołów jak np. cmentarze, przede wszystkim wyposażenie wewnątrz obiektów sakralnych i rezydencjonalnych. Ze względu na stan zachowania obiektów rezydencjonalnych, współcześnie zabytki ruchome pozostają przedmiotem wyposażenia obiektów sakralnych. Tu mimo oczywistych strat wojennych i powojennych, można mówić o stosunkowo rozległym zasobie określonym przez rzeźbę, malarstwo, wyroby rzemiosła użytkowego, obiekty o charakterze sepulkralnym (liczne obiekty sakralne na terenie Powiatu Krośnieńskiego m.in.: Łągów, Trzebule, Czetowice, Kosierz). Charakterystycznym pozostaje również obecność wyposażenia reprezentującego różne style artystyczne, przy czym szczególne miejsce zajmują przedmioty wyposażenia o charakterze gotyckim i barokowym, wskazać można również szereg obiektów związanych z renesansem, w mniejszym natomiast zakresie można wykazać obiekty reprezentujące style najstarsze takie jak romanizm, podobna sytuacja dotyczy obiektów z okresów młodszych, np. klasycyzm. Należy także wskazać, że wyposażenie obiektów sakralnych łączy niejednokrotnie różne style w obrębie jednej budowli.

4.2.5 Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4). Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe, obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące oraz skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. uznaje je jako źródło zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych.

Obszar Powiatu Krośnieńskiego został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych dotychczasowych założeniach obejmuje bowiem 2 etapy badawcze:

- 1) kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach;
- 2) badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie. Spośród bliżej rozpoznanych zasobów archeologicznych do najliczniejszych należą pozostałości obozowisk i osad otwartych, cmentarzyska ciałopalne i kurhanowe. Dużą grupę stanowią grodziska wraz z przyległymi osadami. Zasób dziedzictwa archeologicznego na terenie Powiatu Krośnieńskiego pozostaje reprezentatywny dla wszystkich kultur o charakterze przedhistorycznym. Natomiast istotnym elementem tej spuścizny pozostają zasoby związane z okresami historycznymi, mające zasadnicze znaczenie dla badań procesów osadniczych i ich form począwszy od okresu średniowiecznego. Znaczenie dziedzictwa archeologicznego pozostaje jednym z podstawowych wyzwań dla podejmowanych działań ochronnych, nadto działań związanych z jego popularyzacją. Dziedzictwo archeologiczne, zwłaszcza obiekty takie jak grodziska, wały stanowią istotny składnik krajobrazu kulturowego o charakterze wizualno-przestrzennym. Z punktu widzenia ochrony, dziedzictwo archeologiczne pozostaje także obszarem konfliktogennym, głównie ze względu na znaczenie przy wszelkich podejmowanych inwestycjach budowlanych.

4.2.6 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Powiatu Krośnieńskiego nie występują muzea, co nie oznacza, że nie ma miejsc w których można znaleźć zbiory historyczne. Największymi zbiorami mogą poszczycić się Centrum Artystyczno – Kulturalne „Zamek” w Krośnie Odrzańskim oraz Izba Muzealna Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Gubińskiej w Gubinie.

Głównym celem CAK „Zamek” jest prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby kulturalne mieszkańców oraz upowszechnianie i promocja kultury lokalnej w kraju i zagranicą. Aby móc osiągnąć wyznaczone przez siebie cele, CAK „Zamek” realizuje różnego rodzaju zadania, a mianowicie:

- prowadzi izbę muzealną, m.in. organizując wystawy i opiekując się przedmiotami posiadającymi wartość historyczną i estetyczną;
- współpracuje z placówkami oświatowymi, instytucjami i stowarzyszeniami kulturalnymi oraz organizacjami pozarządowymi w dziedzinie kultury i sztuki;
- stwarza warunki dla podtrzymywania tradycji folklorystycznych, w tym rękodzieła ludowego i artystycznego.

Zobaczyć tu można między innymi salę poświęconą 1000-letniej historii Krosna Odrzańskiego. W niej znajduje się diorama przedstawiająca obronę grodu krośnieńskiego w 1005 roku. Dodatkowo można

obejrzyć figury rycerzy z wieków średnich. W kolejnej wystawie „Od grodu do miasta” na ekspozycję składają się diorama i makiety, za pomocą których podjęto próbę odtworzenia najpierw obwarowań grodu, następnie samego grodu i w końcu dolnego miasta w okresie średniowiecza. Można również zapoznać się z tym „Co na zamku znaleziono?” Tutaj znajdują się eksponaty pozyskane z prac porządkowych i remontowych, które były prowadzone na zamku. Przedmioty codziennego użytku pochodzą z samego zamku i z jego bezpośredniego otoczenia. Świadczą one o smaku, guście i zamożności mieszkańców samego zamku, jak i miasta.

Izba Muzealna Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Gubińskiej gromadzi eksponaty dotyczące, pradziejów, sztuki użytkowej, miejsc oraz historii miasta Guben do 1945 roku i Gubina po 1945 roku, a także historii Dolnych Łużyc oraz jednostek Wojska Polskiego w garnizonie Gubin w latach 1952-2001. Działalność SPZG na tym jednak się nie kończy. To lokalne muzeum jest miejscem gdzie prowadzone są na co dzień lekcje historii dla dzieci, młodzieży i osób starszych. Tu dokumentuje się i archiwizuje historię miasta i regionu, prowadzi działalność na rzecz ochrony zabytków, zbiera fotografie, dokumenty z przeszłości miasta oraz nagrania wideo. Stowarzyszenie współpracuje z jednostkami oświatowymi, samorządowymi miasta. Utrzymuje regularne kontakty z Gubner Heimatbund e.V. oraz z Muzeum Miasta i Przemysłu w Guben, z którym regularnie realizuje wspólne projekty partnerskie, w tym m. in. Każdego roku we wrześniu Noc Muzeów. Izba Muzealna SPZG odgrywa ważną rolę oświatową i naukową w życiu Euromiasta Gubin-Guben. Jest centrum kulturalnym i historycznym, integrującym społeczności obu miast. "UCHRONIĆ OD ZAPOMNIENIA" - tak brzmi motto działalności Izby Muzealnej realizowane w codziennym działaniu.

W szkołach miejskich oraz wiejskich, w klasach historycznych znajdziemy gabloty ze zbiorami uczniów, którzy znajdowali swoje „skarby” na strychu czy ogródku babci, co nie zmniejsza ich wartości i nakreśla dzieje i historię naszego regionu.

4.2.7 Dziedzictwo niematerialne

Bardzo ważną częścią dziedzictwa oprócz zabytków, dzieł sztuki i kolekcji cennych eksponatów jest także tradycja, żywe niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom:

- a) tradycje i przekazy ustne między innymi bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamentsy pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- b) sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne w tym tradycje muzyczne wokalne, instrumentalne i taneczne, widowiska religijne, karnawałowe i doroczne,
- c) praktyki społeczno-kulturowe takie jak zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremoniały lokalne i środowiskowe, zwyczaje

odpustowe i pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, sposoby składania życzeń, tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie na przykład meteorologia ludowa,

d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,;

e) wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym,

wszystko to i wiele innych, niewymienionych tu zjawisk w całym ich bogactwie i różnorodności określamy jednym terminem – niematerialne dziedzictwo kulturowe. Niematerialne dziedzictwo kulturowe, choć kruche, jest niezmiernie istotne w procesie kształtowania tożsamości każdej grupy społecznej i jednostki. Przetrawanie dziedzictwa niematerialnego w jego wielkim bogactwie jest warunkiem utrzymania różnorodności kulturowej w obliczu postępującej globalizacji. Wzajemne zrozumienie niematerialnego dziedzictwa kulturowego różnych społeczności pomaga w prowadzeniu międzykulturowego dialogu i zachęca do wzajemnego poszanowania innych sposobów życia. Ta wartość niematerialnego dziedzictwa kulturowego dostrzeżona została przez UNESCO, które w 2003 r. uchwaliło Konwencję w sprawie ochrony tego dziedzictwa, opracowując jednocześnie jego spójną definicję, która brzmi: „Niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakt i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz zasadom zrównoważonego rozwoju”.

Po wejściu w życie Konwencji w naszym kraju (16 sierpnia 2011 r.) nakreślone przez UNESCO dziedziny zostały przeformułowane przez Działający przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Zespół ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, aby odzwierciedlały Polską specyfikę:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne,
- praktyki społeczno-kulturowe,
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

W najprostszym ujęciu niematerialne dziedzictwo kulturowe to wszystkie przekazane nam przez przodków nieuchwytnie przejawy tego, co tworzy naszą grupową, narodową, etniczną bądź religijną tożsamość. Wzmacnia poczucie przynależności do społeczności lokalnej czy też narodowej, innymi słowy określa nasze miejsce w świecie. Są to więc odziedziczone po przeszłych pokoleniach praktyki, wiedza, wyobrażenia, idee i wartości, umiejętności, przekazy, ale też związane z nimi artefakty, przedmioty czy też miejsca. Wiedza na ten temat została nam przekazana przez naszych dziadków, rodziców, w szkole, w trakcie świąt i uroczystości. Jako depozytariusze tego dziedzictwa, jesteśmy za nie odpowiedzialni i to od nas samych zależy, czy zostanie ono przekazane następnym pokoleniom.

4.3 WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW POWIECIE KROŚNIEŃSKIM.

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Gmina	Adres	Numer	Data
1.	Dom XVIII/XIX	BOBROWICE	Bobrowice		725	
2.	Dom nr 19	BOBROWICE	Bobrowice		726	15.01.1964
3.	Kościół pw. Podwyższenia Świętego Krzyża	BOBROWICE	Bobrowice		2117	06.05.1971
4.	Dom nr 145	BOBROWICE	Bobrowice		L-118/A (d. 723)	15.01.1964
5.	Dom nr 29 /	BOBROWICE	Bobrowice		L-119/A (d. 724)	15.01.1964
6.	Apteka - dom nr 144	BOBROWICE	Bobrowice		L-120/A (d. 722)	15.01.1964
7.	Kościół fil. pw. Niep. Poczęcia NMP	JANISZOWICE	Bobrowice		737	15.01.1964
8.	Cmentarz ewangelicki, przykościelny	JANISZOWICE	Bobrowice		3294	03.03.1994
9.	Kościół fil. pw. Najświętszego Serca Jezusowego	TARNAWA KROŚNIEŃSKA	Bobrowice		2131	07.05.1971
10.	Cmentarz ewangelicki, przykościelny	TARNAWA KROŚNIEŃSKA	Bobrowice		3295	14.03.1994
11.	Kuźnia	BUDACHÓW	Bytnica		727	15.01.1964
12.	Zespół parkowy	BUDACHÓW	Bytnica		2926	12.04.1977 12.04.2002

13.	dawny zbór ewangelicki ob. rzymskokatolicki kościół filialny p.w. św. Józefa	BUDACHÓW	Bytnica	dz. nr 98	L-170/A	1.07.2005
14.	Plebania	BYTNICA	Bytnica		L-760/A (d.729)	15.01.1964
15.	Dwór (ob. szkoła podstawowa)	BYTNICA	Bytnica		730	15.01.1964
16.	Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła	BYTNICA	Bytnica		L-444/A (d. 728)	15.01.1964
17.	Kościół konstrukcji szkieletowej filialny pw. św. Jana Chrzciciela (działka na której zlokalizowany jest kościół wpisana do rejestru zabytków jako park dworski)	GRABIN	Bytnica		L-449/A (d. 2123)	06.05.1971
18.	Dwór Żychlińskich	GRABIN	Bytnica		2124	06.05.1971
19.	Park dworski	GRABIN	Bytnica		3235	06.11.1990
20.	Pałac /dworek myśliwski/	GRYŻYNA	Bytnica		L-450 (d. 3018)	04.05.1978
21.	Park pałacowy wraz z kaplicą - mauzoleum	GRYŻYNA	Bytnica		3219	03.09.1984
22.	Dawny kościół ewangelicki obecnie rzymskokatolicki kościół filialny pw. Chrystusa Króla wraz z otoczeniem w granicach działki nr 111	DOBROSUŁÓW	Bytnica		L-428/A	20.05.2011
23.	Pałac wraz z zabudowaniami gospodarczymi i dawną oficyną oraz park krajobrazowy i obszar zespołu budynków, ogród warzywny wraz ze znajdującym się na jego terenie domem ogrodnika i szklarnią	BRZEŹNICA	Dąbie		L-68 (d.3033)	25.07.1978

24.	Kościół pw. Wszystkich Świętych	CIEMNICE	Dąbie		2118	06.05.1971
25.	Kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego	DĄBIE	Dąbie		2119	06.05.1971
26.	Kościół pw. Nawiedzenia NMP	KOSIERZ	Dąbie		2125	06.05.1971
27.	Pałac	KOSIERZ	Dąbie		2126	07.05.1971
28.	Folwark - gorzelnia, obora, magazyn, owczarnia, stodoła, stodoła, magazyn, stajnia	KOSIERZ	Dąbie		2127	07.05.1971
29.	Park krajobrazowy	KOSIERZ	Dąbie		3216	30.05.1984
30.	Kościół pw. MB Częstochowskiej (nieużytkowany)	LUBIATÓW	Dąbie		L-457 (d.738)	15.01.1964
31.	Kościół pw. Podwyższenia Krzyża i plebania	ŁAGÓW	Dąbie		465	20.05.1963
32.	Cmentarz ewangelicki, przykościelny z kościołem z filialnym p.w. Św. Antoniego Padewskiego, murem z cegły, pomnikiem ku czci ofiar I wojny światowej, średniowiecznym krzyżem pokutnym, zachowanymi fragmentami nagrobków, istniejącym starodrzewem	NOWY ZAGÓR	Dąbie		3289	24.01.1994
33.	Dom	PŁAW	Dąbie	pl. Kasztanowy 8	L-496/A (d.740)	15.01.1964
34.	Dom	PŁAW	Dąbie	pl. Kasztanowy 17	L-497/A (d.741)	15.01.1964
35.	Dom	PŁAW	Dąbie	pl. Kasztanowy 6-7	L-512/A (d.742)	15.01.1964
36.	Dom	PŁAW	Dąbie	Parkowa 5	743	15.01.1964
37.	Kuźnia (ob. plebania ul. Kościelna 2)/ nie istnieje	PŁAW	Dąbie		744	

38.	Dom mieszkalno - gospodarczy /GŁÓWNA 19/	SZCZAWNO	Dąbie	Główna 19	747	15.01.1964
39.	Kościół pw. św. Jana Chrzciciela	TRZEBULE	Dąbie		289	12.04.1961
40.	Zespół pałacowo - parkowy (również teren dawnego sadu)	TRZEBULE	Dąbie		3220	06.10.1984
41.	Kościół św. Józefa	CHLEBOWO	Gubin		280	12.04.1961
42.	Dom nr 32	CZARNOWICE	Gubin		1319	28.09.1964
43.	Założenie cmentarne z klasycystyczną kaplicą (nie istnieje), starodrzewiem oraz XIX wiecznymi nagrobkami - kaplica cmentarna wykreślona z rejestrów zabytków	CZARNOWICE	Gubin		2196	10.11.1975
44.	Stodoła na folwarku	CZARNOWICE	Gubin		2702	08.04.1977
45.	Stodoła (nie istnieje)	DOBRE	Gubin		1314	08.04.1977
46.	Dworek nr 4 nie istnieje	DRZEŃSK MAŁY	Gubin		714	
47.	Kościół /ruina/	GĘBICE	Gubin		284	12.04.1961
48.	Podziemne relikty dawnego zamku wchodzącego w skład zespołu zabudowy zamkowej - z rej. zabytków zostały skreślone : naziemna partia dawnego zamku, oficyna zamkowa i brama wjazdowa wchodzące w skład zespołu zabudowy zamkowej	GĘBICE	Gubin		L-580/A (d.469)	20.05.1963
49.	Cmentarz przykościelny wraz z starodrzewami i płytami nagrobnymi	GĘBICE	Gubin		2197	10.11.1975
50.	Pałac	GRABICE	Gubin		468	20.05.1963

51.	Budynek	GUBIN	Gubin	3 - go Maja 2 (d.14)	2528	12.04.1961
52.	Kościół farny pierwotnie św. Wawrzyńca następnie św. Trójcy	GUBIN	Gubin		L-432/A (d.281)	12.04.1961
53.	Budynki	GUBIN	Gubin	3 - go Maja 3	2286	12.04.1961
54.	Dom	GUBIN	Gubin	Bohaterów 3	L-488/A 2344	19.07.1976
55.	Dom	GUBIN	Gubin	Dąbrowskiego 1	2257	19.07.1976
56.	Dom	GUBIN	Gubin	Dąbrowskiego 11	2263	19.07.1976
57.	Willa	GUBIN	Gubin	Dąbrowskiego 15	3259	30.11.1992
58.	Dom	GUBIN	Gubin	Dąbrowskiego 22	2264	19.07.1976
59.	Dom	GUBIN	Gubin	Dąbrowskiego 3	2258	19.07.1976
60.	Dom	GUBIN	Gubin	Dąbrowskiego 6	2259	19.07.1976
61.	Dom	GUBIN	Gubin	Dąbrowskiego 8	2262	19.07.1976
62.	Zespół fabryczny (piekarnia)	GUBIN	Gubin	Fabryczna 5	3266	30.11.1976
63.	Dom	GUBIN	Gubin	Jedności Robotniczej 6	716	15.01.1964
64.	Dom	GUBIN	Gubin	Konopnickiej 4	717	15.01.1964
65.	Zespół willowo - ogrodowy/część ogrodu willowego wraz z drzewostanem/	GUBIN	Gubin	Kunickiego 4	L-104/A d.3276	05.05.1993 30.07.2003
66.	Dom	GUBIN	Gubin	Lenino 3	2345	19.07.1976
67.	Dom	GUBIN	Gubin	Lenino 5	2346	19.07.1976
68.	Dom	GUBIN	Gubin	Lenino 7	2518	04.04.1977
69.	Dom	GUBIN	Gubin	Obrońców Pokoju 1	2343	06.08.1976
70.	Budynek	GUBIN	Gubin	Obrońców Pokoju 5	L-244/A (d. 2527); 2512	04.04.1977
71.	Budynek	GUBIN	Gubin	Obrońców Pokoju 7	L- 245/A (d. 2288)	19.07.1976
72.	Willa	GUBIN	Gubin	Oświęcimska 1	3261	30.11.1992

73.	Budynek	GUBIN	Gubin	Oświęcimska 2	L-395/A (d.2266)	19.07.1976
74.	Budynek	GUBIN	Gubin	Oświęcimska 3	2265	19.07.1976
75.	Dom mieszkalny	GUBIN	Gubin	Oświęcimska 4	2688	21.11.1976
76.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 11	2347	19.07.1976
77.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 12	2348	19.07.1976
78.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 14	2290	19.07.1976
79.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 16	2349	19.07.1976
80.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 18	2531	04.04.1977
81.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 21	2350	19.07.1976
82.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 23	2267	21.11.1976
83.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 24	2517	04.04.1977
84.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 25	L-696/A (d.2519)	04.04.1977
85.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 26	2520	04.04.1977
86.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 27	L-239/A (d. 2521)	04.04.1977
87.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 28	L-587/A (d.2291)	19.07.1976
88.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 28 a	2292	19.07.1976
89.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 29	L-352/A (d. 2532)	04.04.1977
90.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 3	2289	19.07.1976
91.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 39	L-807/A (d.2293)	19.07.1976
92.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 42	2294	19.07.1976
93.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 43	L-748/A (d.2295)	19.07.1976
94.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 47	L-780/A (d. 2522)	04.04.1977
95.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 48	2296	19.07.1976
96.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 49	L-832/A (d. 2523)	04.04.1977
97.	Willa wraz z otaczającą ją ogrodem w granicach dz. nr 171	GUBIN	Gubin	Piastowska 50	L-594/A (d.3315)	26.10.1994
98.	Willa wraz z otaczającym ją terenem w granicach dz. nr 179	GUBIN	Gubin	Piastowska 57	L-618/A (d. 3263)	30.11.1992
99.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 6	L-386/A (d. 2525)	04.04.1977

100.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 61	3264	30.11.1992
101.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 64	2524	04.04.1977
102.	Willa	GUBIN	Gubin	Piastowska 65	3265	30.11.1992
103.	Budynek mieszkalny	GUBIN	Gubin	Piastowska 7	3316	27.10.1994
104.	Willa	GUBIN	Gubin	Piastowska 8	L-217/A (d. 3317)	02.11.1994
105.	Budynek	GUBIN	Gubin	Piastowska 9	2530	04.04.1977
106.	Kamienica	GUBIN	Gubin	Picka 5 (ob. Różana 5)	360	12.09.1961
107.	Budynki przemysłowe - Winiarnia	GUBIN	Gubin	Piwna 1	3252	27.11.1992
108.	Budynek, wpis weryfikowany	GUBIN	Gubin	Raclawicka 1	2281	19.07.1976
109.	Budynek	GUBIN	Gubin	Raclawicka 33	L-739/A (d.2342)	06.08.1976
110.	Budynek	GUBIN	Gubin	Raclawicka 6	2282	19.07.1976
111.	Kamienica	GUBIN	Gubin	Roosvelta 10	L-669/A (d.3319)	02.11.1194
112.	Kamienica	GUBIN	Gubin	Roosvelta 8	L-668/A (d.3318)	02.11.1994
113.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 12	2275	19.07.1976
114.	Budynek usługowy	GUBIN	Gubin	Śląska 14b	3345	04.08.1997
115.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 16	2336	19.07.1976
116.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 17	2526	04.04.1977
117.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 18	L-215/A (d.2582)	21.11.1976
118.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 19	2338	19.07.1976
119.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 26	2339	06.08.1976
120.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 27	2276	19.07.1976
121.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 28	2529	04.04.1977
122.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 29	2277	19.07.1976
123.	Budynek ob. szpital	GUBIN	Gubin	Śląska 35	L-511/A (d.2278)	19.07.1976
124.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 4	2516	21.11.1976
125.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 44	2340	06.08.1976
126.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 46	2341	06.08.1976
127.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 5	2274	19.07.1976
128.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 55	715	15.01.1964
129.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 58	2279	19.07.1976
130.	Budynek	GUBIN	Gubin	Śląska 74	2280	19.07.1976
131.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 10 (d. Świerczewskiego 10)	L-241/A (d. 2301)	19.07.1976

132.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 12 (d. Świerczewskiego 12)	2302	19.07.1976
133.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 13 (d. Świerczewskiego 13)	2306	19.07.1976
134.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 14 (d. Świerczewskiego 14)	2303	19.07.1976
135.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 16 (d. Świerczewskiego 16)	2304	19.07.1976
136.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 17 (d. Świerczewskiego 17)	2307	19.07.1976
137.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 18 (d. Świerczewskiego 18)	2305	19.07.1976
138.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 19 (d. Świerczewskiego 19)	L-430/A (d. 2308)	19.07.1976
139.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 2 (d. Świerczewskiego 2)	L-694/A (d.2297)	19.07.1976
140.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 20 (d. Świerczewskiego 20)	L-435/A (d. 2534)	04.04.1977
141.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 22 (d. Świerczewskiego 22)	2535	04.04.1977
142.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 24 (d. Świerczewskiego 24)	2536	04.04.1977
143.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 4 (d. Świerczewskiego 4)	2298	19.07.1976
144.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 45 (d. Świerczewskiego 45)	2309	19.07.1976
145.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 6 (d. Świerczewskiego 6)	2299	19.07.1976
146.	Budynek	GUBIN	Gubin	Szkolna 8 (d. Świerczewskiego 8)	2300	19.07.1976

147.	Budynek	GUBIN	Gubin	Wojska Polskiego 20	2270	19.07.1976
148.	Budynek	GUBIN	Gubin	Wojska Polskiego 22	2271	19.07.1976
149.	Budynek	GUBIN	Gubin	Wojska Polskiego 25	2268	19.07.1976
150.	Budynek	GUBIN	Gubin	Wojska Polskiego 59	2269	19.07.1976
151.	Willa	GUBIN	Gubin	Wojska Polskiego 9	3260	30.11.1992
152.	Budynek	GUBIN	Gubin	Wyspiańskiego 11	L-353/A (d. 2284)	19.07.1976
153.	Budynek	GUBIN	Gubin	Wyspiańskiego 13	L-490/A 2285	19.07.1976
154.	Budynek	GUBIN	Gubin	Wyspiańskiego 6	2283	19.07.1976
155.	Willa	GUBIN	Gubin	Zwycięstwa 24	3256	27.11.1992
156.	Willa	GUBIN	Gubin	Zwycięstwa 1	3258	27.11.1992
157.	Willa	GUBIN	Gubin	Zwycięstwa 18	3253	27.11.1992
158.	Willa	GUBIN	Gubin	Zwycięstwa 20	3254	27.11.1992
159.	Willa	GUBIN	Gubin	Zwycięstwa 22	3255	27.11.1992
160.	Willa	GUBIN	Gubin	Zwycięstwa 26	3257	27.11.1992
161.	Dom	GUBIN	Gubin	Żwirki i Wigury 24	3262	30.11.1992
162.	Budynek	GUBIN	Gubin	Platanowa 13 (d. Żymierskiego 13)	2333	12.07.1976
163.	Budynek	GUBIN	Gubin	Platanowa 15 (d. Żymierskiego 15)	2334	19.07.1976
164.	Dom	GUBIN	Gubin	Platanowa 16 (d. Żymierskiego 16)	2272	19.07.1976
165.	Dom	GUBIN	Gubin	Platanowa 19 (d. Żymierskiego 19)	L-808/A (d.2273)	19.07.1976
166.	Miasto Gubin	GUBIN	Gubin		62, 3031	15.09.1955
167.	Ratusz	GUBIN	Gubin		282	12.04.1961

168.	Baszty i fragmenty murów obronnych	GUBIN	Gubin		283	12.04.1961
169.	Zespół zabudowy dworskiej: dwór. <u>czworak, stajnia - skreślone z rejestru zabytków decyzją MKiDN z dn. 30.03.2015)</u>	KOZÓW	Gubin		1316	28.09.1964
170.	Park podworski	LUBOSZYCE	Gubin		9	20.07.1949
171.	Pałac	LUBOSZYCE	Gubin		467	20.05.1963
172.	Stodoła drewniana	LUBOSZYCE	Gubin		L-816/A	
173.	Dom mieszkalny nr 3 (d. nr 2)	ŁAZY	Gubin		1310	28.09.1964
174.	Dom nr 22 (d.27)	ŁAZY	Gubin		1312	28.09.1964
175.	Dom nr 40, (d. 34)	ŁOMY	Gubin		720	15.01.1964
176.	Dom mieszkalny (szkieletowy k. XVIII w.- nie istnieje)	MIELNO	Gubin		1307	28.09.1964
177.	Dom mieszkalny nr 6	MIELNO	Gubin		1308	28.09.1964
178.	Dom mieszkalny, budynek gospodarczy	POLANOWICE	Gubin	Polanowice 18	1306	28.09.1964
179.	Kościół fil. pw. Świętej Rodziny	SĘKOWICE	Gubin		L-443/A (d. 472)	25.05.1963
180.	Kościół św. Józefa	STARGARD GUBIŃSKI	Gubin		285	12.04.1961
181.	Kościół parafialny pw. Św. Jana od Krzyża	STAROSIEDLE	Gubin		286	12.04.1961
182.	Budynek mieszkalno - gospodarczy	STAROSIEDLE	Gubin		1333	28.09.1964
183.	Kościół par. św. Antoniego	STRZEGÓW	Gubin		279	10.04.1961
184.	Tartak wodny	Wałowice	Gubin		388,1366	02.04.1963
185.	Dom mieszkalno - gospodarczy nr 17	WĘGLINY	Gubin		1304	28.09.1964
186.	Wiatrak - holender	WĘGLINY	Gubin		3168	19.06.1980
187.	Kościół konstrukcji szkieletowej pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	WITASZKOWO	Gubin		L-447/A (d. 1303)	28.09.1964
188.	dawna wieża mieszkalna	Sękowice	Gubin		L-632/A	30.12.2013
189.	Budynek mieszkalny	STAROSIEDLE	Gubin		1333	28.09.1964

190.	Zespół kościelny w skład którego wchodzi: kościół pw. św. Franciszka z Asyżu, cmentarz ewangelicki, mur ceglany	MIELNO	Gubin		L-376/A	05.03.2010
191.	Park pałacowy	Gębice	Gubin		L-629/A	16.12.2013
192.	Kościół Matki Boskiej Bolesnej	CZETOWICE	Krosno Odrzańskie		464	20.05.1963
193.	Stodoła nie istnieje	CZETOWICE	Krosno Odrzańskie		731	15.01.1964
194.	Dom nie istnieje	CZETOWICE	Krosno Odrzańskie		732	15.01.1964
195.	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	KAMIEŃ	Krosno Odrzańskie		3335	15.05.1996
196.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	B. Chrobrego 14	L-729/A (d.2504)	21.11.1976
197.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	B. Chrobrego 15	2503	21.11.1976
198.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	B. Chrobrego 17	2572	21.11.1976
199.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	B. Chrobrego 2	2505	21.11.1976
200.	Kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Pl. Św. Jadwigi Śląskiej	L-524/A (d.287)	12.04.1961
201.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Chrobrego 25	2618	21.11.1976
202.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Pl. Wolności 5	L-712/A (d.2508)	21.11.1976
203.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Pocztowa 26	L-243/A (d. 2507)	21.11.1976
204.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Pocztowa 28	2506	21.11.1976
205.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Pocztowa 9	149	10.03.1960
206.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Prusa 12	752	15.01.1964
207.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Rybaki 2	753	15.01.1964
208.	Budynek poklasztorny	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Szkolna 4	L-389/A (d. 750)	15.01.1964
209.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 1 (d. Walki Młodych 1)	754	15.01.1964

210.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 11 (d. Walki Młodych 11)	759	15.01.1964
211.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 13 (d. Walki Młodych 13)	760	15.01.1964
212.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 15 (d. Walki Młodych 15)	761	15.01.1964
213.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 17 (d. Walki Młodych 17)	762	15.01.1964
214.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 19 (d. Walki Młodych 19)	763	15.01.1964
215.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 21 (d. Walki Młodych 21)	764	15.01.1964
216.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 25 (d. Walki Młodych 25)	766	15.01.1964
217.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 27 (d. Walki Młodych 27)	767	15.01.1964
218.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 29 i 31 (d. Walki Młodych 29 i 31)	2509	21.11.1976
219.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 3 (d. Walki Młodych 3)	755	15.01.1964
220.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 33 (d. Walki Młodych 33)	768	15.01.1964
221.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 5 (d. Walki Młodych 5)	756	15.01.1964
222.	Kościół pw. św. Andrzeja	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	ul. Kościelna	L-27/00	06.02.2000
223.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 7 (d. Walki Młodych 7)	L-744/A (d. 757)	15.01.1964
224.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Mnichów 9 (d. Walki Młodych 9)	758	15.01.1964

225.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Wąska 10	773	15.01.1964
226.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Zamkowa 10 (d. ZBOWID 10)	751	15.01.1964
227.	Budynek	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Zamkowa 14 (d. ZBOWID 14)	2581	21.11.1976
228.	Kamienica	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	Żeromskiego 10	770	15.01.1964
229.	Zespół urbanistyczno- krajobrazowy (otoczenie 1 km)	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie		102, 2179	31.03.1975
230.	Mury obronne	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie		288	12.04.1961
231.	Zamek książęcy	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie		L-81/1- 2/A (d.82)	25.02.1958
232.	Kościół fil. pw. Chrystusa Króla	ŁOCHOWICE	Krosno Odrzańskie		2129	07.05.1971
233.	Dwór	OSIECZNICA	Krosno Odrzańskie		471	20.05.1963
234.	Kościół św. Piotra i Pawła	OSIECZNICA	Krosno Odrzańskie		739	15.01.1964
235.	Dom	RADNICA	Krosno Odrzańskie	104	745	15.01.1964
236.	most drogowy nad rzeką Odrą	KROSNO ODRZAŃSKIE	Krosno Odrzańskie	pas drogi przy ul. Ariańskiej; dz. nr 1/1, 128, 1048/8	L-600/A	
237.	Kościół pw. WNMP	GĘSTOWICE	Maszewo		470	20.05.1963
238.	Kościół /ruina/	KORCZYCÓW	Maszewo		736	15.01.1964
239.	Kościół parafialny pw. św. Wojciech Bp i M.	MASZEWO	Maszewo		748	15.01.1964
240.	Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	RYBAKI	Maszewo		L-491/A (d.746)	15.01.1964
241.	Kościół / ruina /	TRZEBIECHÓW	Maszewo		749	15.01.1964

242.	Dawny kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki filialny pw. Najświętszej Marii Panny Częstochowskiej wraz z otoczeniem w granicach działki nr 61	LUBOGOSZCZ	Maszewo	dz. 61	L-513/A	20.07.2012
------	---	------------	---------	--------	---------	------------

4.4 ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA POWIATU.

Kościół Farny w Gubinie

Centralnym punktem miasta, a zarazem najokazalszym zabytkiem miasta jest ruina kościoła farnego. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z roku 1324. W ówczesnym czasie Gubin był jednym

z największych miast handlowych śląsko - łużyckich. Był to wówczas kościół zbudowany w stylu romańskim, w formie trójnawowej bazyliki. Na skutek uszkodzeń po trzęsieniach ziemi w XIV wieku, kościół ten ze względu na bezpieczeństwo został rozebrany, a na jego miejscu rozpoczęto budowę nowego gotyckiego kościoła - halowego z sześciokondygnacyjną, prostokątną wieżą z kruchtą. Ruiny tegoż stoją

do dzisiaj. Budowa ciągnęła się przez 38 lat. Wciąż były przerwy - pożary i drożyzna nie sprzyjały gotowości do pomocy ze strony mieszkańców. Pierwszy etap to budowa kościoła w części wschodniej. Drugi etap rozpoczęto w roku 1519 budową 61-metrowej wieży (zakończoną w 1557 r.), a w 1594 wykończono wnętrze. Ostateczny kształt i wystrój architektoniczny kościół otrzymał w 1844 roku. Kościół miał formę trójnawowej świątyni halowej z krążgankiem obok chóru. Dach spoczywał na 15 filarach, powiązanych sklepieniami siatkowymi. Okna z witrażami po stronie południowej stanowiły dzieła sztuki z nowszych czasów i były prezentami bogatych mieszkańców miasta. Główny ołtarz kościoła pochodził z 1727 roku, obraz ołtarza charakteryzował się stylem barokowym. Jeden z dziewięciu kielichów mszalnych pochodził z roku 1401. Ambona z połączanymi drewnianymi elementami snycerskimi powstała w roku 1706, dziewięć żyrandoli w XVII wieku. W zakrystii był krucyfiks, cynowy dzbanek, pulpity do czytania, skrzynia i świecznik - przeważnie z XVII wieku. W organach (budowniczy Heinze z Żar) w roku 1913 zamontowano napęd elektryczny, również dzwony zaczęto poruszać elektrycznie. Trzy dzwony (łącznie były cztery) przetopiono w 1917 na potrzeby I wojny

światowej; w roku 1922 poświęcono nowe dzwony. Już w roku 1877 było oświetlenie gazowe, a światło elektryczne w 1925 r. Niemal naturalne wydaje się, że od 1896 r. kościół był ogrzewany. Był to największy (60 m długości, 30 m szerokości), najpiękniejszy i najwyższy kościół na Dolnych Łużycach z 1200 miejscami siedzącymi. Po stronie południowej kościoła od 1883 znajdowała się skromna tablica ku pamięci Johanna Franka (1618-1677, autor co najmniej 110 pieśni religijnych). 19 lutego 1945 roku kościół stanął w ogniu. Był pewnym celem radzieckiej artylerii. W centrum miasta dzień i noc szalały pożary.

Baszta Ostrowska

Wybudowana została około 1530 roku - ze względu na brak dokumentów nie można precyzyjnie określić jej wieku. "Gruba baszta" (Dicke Turm - gruba wieża), bo tak ją nazywali ją mieszkańcy Guben przed wojną, sięga na ponad siedem pięter, do fryzu na wysokość 23 metrów. Od tego miejsca, aż do szczytu, jest jeszcze 5,5 metra. Grubość ścian wynosi 2,75 m, średnica wewnątrz około 3,7 m, ma 24,8 m w obwodzie. W 1659 roku otrzymała pierwszy "bijący" zegar. Dużo wieści i pogłosek "ocierało się" o basztę. Prawdą jest, że kiedyś baszta w swoim stylu architektonicznym wyglądała inaczej. Główne wejście znajdowało się wówczas nad pierwszym zębatym fryzem (widoczne z zewnątrz), połączonez przejściem do strażnicy, która mogła stać wówczas w miejscu budynku dawnego Muzeum Miejskiego (do 1945 r.). Część

parterowa baszty służyła dawniejszym mieszkańcom jako lodówka i magazyn na wodę i żywność. Przez krótki czas służyła nawet jako więzienie podziemne. Ze względu na swoją wysokość w XV, XVI i XVII w. podczas wojen baszta służyła głównie jako punkt obserwacyjny. Przed 1945 rokiem fryz baszty służył jako scena do występów artystycznych. Z tego miejsca przy różnych okazjach dudniła muzyka orkiestry dętej. "Gruba" była niegdyś symbolem przedwojennego Guben i pozostaje takim nadal w Gubinie. Jako jedna z niewielu budowli baszta oparła się kolejnej wojnie. Można powiedzieć, że zawieruchy wojenne jej nie imają się. Do zakończenia działań wojennych miała dwa zegary. Od południowej strony wisiała tarcza z cyframi rzymskimi, od północnej - arabskimi. Z inicjatywy Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Gubińskiej baszta doczekała się nowych zegarów, z nowoczesnym mechanizmem sterowanym radiowo i tarczach

zegarowych o takim kształcie jak przed wojną. Zegar po północnej stronie oddano uroczystie do użytku 1 czerwca 2008 roku, po południowej stronie zegar ruszył 5 czerwca 2009 roku.

Ratusz ul. Westerplatte

Z centralnym miejscem miasta związane są różne jego funkcje. Jedną z nich jest komunikacja. Kiedy August II Mocny został królem Polski (w 1697 r.), tędy przebiegała droga z Drezna do Warszawy. Ratusz jako reprezentacyjna siedziba władz gościł w swoich murach tak znamienite osoby, jak Zygmunt Jagiellończyk, Zygmunt Stary, August Mocny Sas (w 1709 r.), a w 1712 roku podejmowano cara Piotra I. Prawo do budowy ratusza Gubin otrzymał w roku 1276. Ratusz symbolizował niezależność społeczności miejskiej. Nie ma dokumentów stwierdzających kiedy przystąpiono do budowy pierwszego ratusza miejskiego. Jest pewne, że bryłę obecnego zaczęto wznosić na początku XVI wieku, na bazie dawnych gotyckich pomieszczeń

piwnicznych. W tamtym czasie zbudowano też wieżę. W latach 1671-1672 za czasów burmistrza Johanna Franka budynek rozbudowano w stylu późnorenesansowym. W roku 1736 przyłączono do ratusza sąsiadujący z nim budynek domu towarowego zbudowanego w roku 1545 (obecnie biblioteka i galeria sztuki). Zachodnia ściana szczytowa oraz front południowy z renesansowymi ozdobami sąsiadowały z główną arterią komunikacyjną. Na tle skromnej ściany południowej wyróżniały się podwójne schody wejściowe z okazałym zadaszeniem przypominającym altanę. Szczyt wschodni (przy wieży) zdominowały proste fiale. Zauważalny był wpływ gotycki, również na wieżę, którą wieńczyła romańska kopuła. W skrzydle mieszczącym niegdyś dom towarowy były stropy z drewnianych belek. W skrzydle ratuszowym na parterze znajdowały się sklepienia. Sufit sali wejściowej złożony był z czterech sklepień żebrowo - krzyżowych, które podtrzymywał ośmiokątny filar centralny. Na lewo znajdowały się dwa mniejsze pomieszczenia ze sklepieniami krzyżowymi. W tych pomieszczeniach było niegdyś biuro pisarza rady miejskiej albo kasa miejska. Na prawo od hali wejściowej była sala rady miejskiej z pięknym sklepieniem siatkowym. W latach I wojny światowej powstało tu (na drugim piętrze ratusza) Muzeum Historii

Naturalnej. Władze miejskie urzędowały tu do roku 1923, po czym przeprowadziły się do nowego urzędu miasta. Spełniło się wtedy życzenie mieszkańców, aby w historycznych pomieszczeniach na parterze urządzić przytulną ratuszową restaurację. Tego zadania podjął się hotelarz Paul Schuster. Restaurację otwarto 6 grudnia 1924 roku. W lutym 1945 r. ratusz został poważnie uszkodzony i odbudowany dopiero w latach 1976-1986. Od tej pory mieści się tu Gubiński Dom Kultury, Biblioteka Miejska i Pedagogiczna. W październiku 1992 r. na wieży zagrał zamocowano z jednej strony zegar z kurantami, sterowany falami radiowymi. Wieża ratusza ma zauważalne odchylenie od pionu. Wpisany do rejestru zabytków województwa lubuskiego, nr 282 z 12.04.1961 r.

ZAMEK PIASTOWSKI W KROŚNIE ODRZAŃSKIM

Jest najbardziej na północ wysuniętym zamkiem średniowiecznego śląska. Jako budowla czteroskrzydłowa, zwrócony jest elewacją frontową w kierunku zachodnim. W skrzydle zachodnim znajduje się budynek bramny, wraz z sienią wjazdową, klatką schodową w wieży i basteją. Pozostałą część skrzydła zachodniego stanowią dobudowane do muru kurtynowego kaplica kalwińska, która w XVIII i XIX wieku pełniła funkcję magazynu. Na dziedzińcu zwracają uwagę renesansowe krużganki skrzydła południowego. We wnętrzu znajdują się paleniska gotyckiej kuchni zamkowej. Skrzydło wschodnie i północne wraz z tzw. „wieżą północną” stanowią dziś trwałą ruinę.

Początki zamku piastowskiego sięgają pierwszej połowy XIII w., kiedy to książę śląski Henryk Brodaty zbudował swoją rezydencję na terenie nie związanym z wcześniejszym osadnictwem. Badania archeologiczne i analizy dendrochronologiczne wskazują, że najstarszy poziom osadnictwa odkryty na dziedzińcu można datować na początek XIII wieku. Zamek usytuowany został na północno-wschodnim skraju obecnego miasta, które uzyskało prawa miejskie w latach 1217-1232. Krośnieński zamek przez wiele lat był jedną z głównych rezydencji Henryka Brodatego. Służył jako miejsce organizowania wypraw wojennych. 19 marca 1238 roku umiera w nim Henryk Brodaty. W czasie walk z tatarami, w 1241 roku

księżna Jadwiga Śląska przebywała w krośnieńskiej rezydencji wraz z mniszkami trzebnickiego klasztoru. Przez wiele stuleci zamek był ważnym punktem strategicznym dla kolejnych pokoleń. Pełnił funkcje reprezentacyjne i obronne. Posiadał system umocnień niezależny od miasta. Był otoczony fosą i murem obronnym. Pod koniec XV w. wdowa po Henryku XI – Barbara Hohenzollern – rozpoczęła przebudowę zamku. Siedziba otrzymuje renesansową oprawę w XVI w. kiedy to za panowania margrabiego Brandenburskiego Jana Jerzego krużganki wzbogaciły się o arkady. Zamek staje się siedzibą wdów. W okresie wojny trzydziestoletniej (1618-1648) obiekt został zamieniony na twierdzę. Przez budowę szaniców i umocnieniu istniejących już systemów obronnych. Nastąpiło powiększenie fosy wokół zamku i zbudowano most zwodzony. Po opuszczeniu miasta przez Szwedów wdowa po elektorze brandenburskim Elżbieta Charlotta nadaje barokowy charakter zamkowym murom. Buduje wieżę i kaplicę. Z czasem zamek podupada. Za panowania Fryderyka II zamieniony został na magazyny wojskowe. W latach 1886 – 1887 wojska pruskie przebudowały zabytkową budowlę na koszary wojskowe upraszczając fasadę i ujednolicając wnętrza. W pierwszej połowie XX w. adaptowano pomieszczenia na siedzibę muzeum i mieszkania. W lutym 1945 roku lewobrzeżne Krosno wraz z zamkiem spłonęło. Pozostały jedynie mury kapitalne pod koniec XX w. Zamek zaczął odzyskiwać swoją świetność. Wyremontowany został budynek bramny, uporządkowano dziedziniec. W 2008 roku zakończono rewitalizację części skrzydła południowego i kaplicy w skrzydle zachodnim. W izbach muzealnych zamku piastowskiego znajdują się wystawy obrazujące historię Krosna Odrzańskiego.

Kościół Świętej Jadwigi Śląskiej w Krośnie Odrzańskim

Na podstawie badań architektonicznych prowadzonych w wieży świątyni można stwierdzić,

że najwcześniejsze zachowane elementy budowli pochodzą z pierwszej połowy XIII stulecia. Na początku była to budowla wzniesiona z cegły w stylu późnogotyckim, następnie uległa przebudowie na początku XVIII stulecia w stylu barokowym. Pierwsze ołtarze w świątyni zostały ufundowane w latach 1384, 1405 i 1442. W 1482 roku kościół zniszczył pożar. Przez całe XV stulecie Rada Miasta wyposażała świątynię

w sprzęty liturgiczne. W latach dziewięćdziesiątych XVI stulecia zostały zakończone prace przy organach, w wieży świątyni został umieszczony dzwon oraz została odnowiona jej kopuła. W 1597 roku od uderzenia pioruna została spalona wieża, organy zostały poważnie zdewastowane, a na miejscu 38 -cetnarowego

dzwonu został umieszczony 2,5-cetnarowy. W 1619 roku rozpoczął się remont świątyni, wsparty przez władze miejskie, ale w 1631 roku kościół znów się spalił. W 1645 roku budowla była już częściowo odbudowana. Po 1945 roku zostały usunięte balkony i ołtarze w stylu barokowym, w związku z tym budowla posiada teraz częściowo formę taką, jak przed przebudową.

Kościół w Chlebowie

Wieś leżąca w Powiecie Krośnieńskim, gmina Gubin. Dawniej położona na terenie historycznych Łużyc Dolnych, a przed 1815 r. należała do Saksonii. Od 1945 roku należąca do obszaru Polski początkowo pod nazwą Niemaszchleba. Znajduje się tutaj kościół gotycki p.w. Józefa Oblubieńca N.M.P. z XIII w. przebudowany w okresie XV-XVI w. Na ołtarzu stoi figura

św. Józefa z Dzieciątkiem Jezus z XIX w. Kościół ma średniowieczną metrykę, lecz został gruntownie przebudowany w XVIII i XIX w., z zatarciem znamion stylowych. Jedynym świadectwem gotyckiego rodowodu jest ostrołuczny portal w elewacji zachodniej kościoła, murowanego, salowego o pięciobocznym zamknięciu od wschodu.

Późnogotycki kościół z XV wieku w Czetowicach

Budynek pochodzi z XVI wieku. Jego budowa osadzona jest na osi po zachodniej stronie. Budowę kolistej wieży rozpoczęto według planu zawartego w księdze rachunkowej kościoła w 1654 r. Wieża najpierw pokryta była gontem, później cynową kopułą, zakończona latarnią z chorągwią wietrzną z napisem. Wzniesiono ją pod patronatem braci głogowskich w 1726 r. Budowa zakrystii po środku wschodniej strony rozpoczęła się w 1859 r. i została ufundowana dzięki zapisowi testamentowemu starosty głogowskiego, zmarłego 30 czerwca 1783 r., w wysokości 30 talarów. Na uwagę zasługuje bogata kolekcja epitafiów z lat 1560 - 1590 o frontalnym wyobrażeniu zmarłych, a także wmurowany w bocznej ścianie ołtarz z piaskowca w układzie gotyckiego tryptyku.

Kościół w Gęstowicach

Kościół, pierwotnie ewangelicki, został wzniesiony w latach 1696 - 1711 roku na miejscu wcześniejszej, prawdopodobnie drewnianej, katolickiej świątyni, którą rozebrano w 1693 r. z powodu złego stanu technicznego. Nowy, barokowy kościół powstał z inicjatywy ówczesnego właściciela Gęstowic - generała Mikrandra. Budowlę według projektu architekta Bernarda Riegelana wznosił mistrz murarski Jan Karol Matuszka, elementy rzeźbiarskie wykonał Johann Ernst Plato, prace malarskie w stallach przeprowadził Mueller - malarz z Frankfurtu, organy wykonał Gottfried Seidler. Kościół był remontowany pod k. XIX w. i kilka razy po

1945 r. Podczas powojennych prac m.in. na elewacje narzucono nowe tynki, które zatarły detal architektoniczny, zamurowano koliste okna, zdemontowano zegar, a wewnątrz usunięto ławę kolatorską, ławki i balustradę ołtarzową. W 2009 r. wymieniono pokrycie dachowe.

pełnienia funkcji sakralnych jest uroczą ozdobą wsi.

Kościół w Kosierzu

Zbudowano w XIII stuleciu - gotycki, murowany z kamienia polnego. W swojej historii kilkakrotnie przebudowywany: w XV wieku, 1693 roku (wieża) i w wieku XIX (przekształcono otwory okienne). Od strony zachodniej góruje drewniana wieża, którą wieńczy namiotowy daszek. Kościół, oprócz

Kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki, parafii pw. św. Piotra i Pawła w Bytnicy

Barokową budowlę jako zbór ewangelicki wzniesiono w 1750 roku na bazie starszej świątyni spalonej w 1747 roku. Założona na planie trapezu i nakryta dachem mansardowym, zwieńczonym ośmioboczną, drewnianą wieżyczką z barokowym hełmem z latarnią.

Murowana, salowa świątynia posiadająca po stronie zachodniej kruchtę z łukowato zamkniętymi oknami i podobnie uformowanymi drzwiami, które są umieszczone w północnej części kościoła. Ściany wzmocniono przyporami, a oszczędny detal architektoniczny w postaci lizen narożnikowych i prostych opasek okiennych zdobi elewację. Zachowała się we wnętrzu świątyni część empor wspartych na drewnianych kolumnach. Podtrzymują one płaski strop drewniany. Po 1945 roku pozostałe elementy empor zostały zdemontowane w trakcie przystosowywania świątyni do obrządku katolickiego. Na czterech kolumnach zwieńczonych czworobocznymi głowicami wspiera się zachodnia empora organowa. Prezbiterium zajmuje część wschodnią, które jest węższe od nawy z uwagi na boczne pomieszczenia i zachował się w nim barokowy ołtarz główny. Teren przykościelny został otoczony murem ceglanym.

Kościół pw. św. Józefa w Budachowie

Zbór ewangelicki, obecnie kościół rzymskokatolicki. pw. św. Józefa. Barokowy, budowany w latach 1782-1785 z klasycystycznymi emporami dobudowanymi w pierwszej połowie XIX wieku. Budowla murowana z cegły, założona na rzucie prostokąta, jednonawowa, całość uzupełnia kwadratowa wieża od strony zachodniej, zwieńczona dachem czworobocznym i wyżej tzw. ślepą latarnią z kopulastym hełmem. Na elewacji widoczne proste pilastry. Wejście główne do świątyni prowadzi przez prostokątne drzwi i kruchtę umieszczoną w przyziemiu wieży. Ołtarz ambonowy z 1789, po bokach dwa filary profilowane przechodzące w pilaster z głowicą w kształcie wolluty, baldachim zwieńczony krzyżem, w niszy rzeźba św. Józefa trzymającego Dzieciątko Jezus, poświęcony w 1946 r. Chrzcielnica z 1676 roku reprezentowały wyposażenie liturgiczne.

5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Powiatu. Analiza szans i zagrożeń.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Duża liczba zabytków, można je wykorzystać do celów turystycznych i gospodarczych, zabytki traktowane są jak produkt turystyczny	Niedofinansowanie zabytków, brak środków finansowych w budżetach gmin i Powiatu
Ilość osób zaangażowanych w ochronę zabytków	Brak aktualizacji rejestru /spisu zabytków w niektórych Gminach
Świadomość społeczeństwa o wartości dziedzictwa narodowego	Brak gminnych programów ochrony zabytków (dotyczy dwóch gmin)
Funkcjonowanie miejsc pełniących rolę społecznych muzeów, organizacja lekcji historii w tych miejscach	Mała ilość map / przewodników po zabytkach
Funkcjonowanie izb pamięci	Brak oznakowania wielu zabytków
Cykliczne imprezy kulturalne	Brak listy potrzeb w dziedzinie ochrony zabytków
Organizacja święta plonów w gminach i powiecie przy zachowaniu tradycji i obrzędów	Brak wsparcia finansowego ze strony Państwa w kontekście zarządzania nieruchomościami Skarbu Państwa
Małe przekształcenia w obrębie większości zabytkowych obiektów gospodarczych i mieszkalnych	Nieuporządkowana sytuacja prawna miejsc po cmentarzach, pomnikach
Istnienie edukacyjnych ścieżek przyrodniczych	Postępujący proces niszczenia zabytków
Istnienie edukacyjnych ścieżek historycznych	Brak środków finansowych na wkład własny do programów europejskich
Aktywne koła gospodyń wiejskich	Mała ilość punktów sprzedaży pamiątek promocyjnych region
Twórcy ludowi	Brak oznakowania wielu zabytków
Pasjonaci historii	
SZANSE	ZAGROŻENIA
Zwiększony ruch turystyczny w powiecie	Kłęski i zdarzenia losowe np. powodzie, wichury

Inicjatywy lokalnych organizacji pozarządowych	Różnorodność własności zabytków, (m.in. związki wyznaniowe, osoby fizyczne, skarb państwa, itp.
Świadomość regionalna, poczucie przywiązania do regionu	Niewystarczający nadzór nad zabytkami ze strony instytucji do tego powołanych
Możliwość pozyskanie funduszy zewnętrznych, w tym europejskich	Brak spójności przepisów prawa
Wielokulturowy charakter dziedzictwa	Niski mecenat kultury
Powstanie Klastra Turystyki Historycznej	Niewystarczająca edukacja młodzieży o dziedzictwie kulturowym

6. Założenia programowe.

6.1 Priorytety programu opieki.

Nadrzędnym celem polityki Powiatowej jest ochrona i kształtowanie działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym na terenie Powiatu Krośnieńskiego. Powyższy cel można uzyskać w perspektywie wieloletniej poprzez następujące priorytety:

Cele priorytetowe:

- I. Ochrona dziedzictwa kulturowego w Powiecie Krośnieńskim
- II. Kreowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z dziedzictwem kulturowym
- III. Rozwój turystyki opartej na zabytkach

6.2 Kierunki działań i zadania programu opieki.

Priorytet I. Ochrona dziedzictwa kulturowego w Powiecie Krośnieńskim			
kierunki działań	zadania	wykonawcy	termin
1.1 Wspieranie prac konserwatorskich zabytków ruchomych i nieruchomych	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działań konserwatorskich na terenie Powiatu, wykonywanych przez instytucje publiczne i użytkowników zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> • powiat • szkoły • organizacje pozarządowe • gminy • wojewódzki konserwator zabytków • parafie • podmioty prywatne i inni właściciele obiektów zabytkowych 	bieżąco
	<ul style="list-style-type: none"> • Zapobieganie procesom degradacji zabytków ruchomych i nieruchomych 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Znakowanie zabytków nieruchomych 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnianie wiedzy i promocja form ochrony zabytków 		
1.2 Monitoring gminnych programów opieki nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie merytoryczne w zakresie tworzenia i aktualizacji programów opieki nad zabytkami 	<ul style="list-style-type: none"> • powiat • wojewódzki konserwator zabytków 	bieżąco
	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring zadań programów opieki nad zabytkami 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie przy aktualizacji gminnych i wojewódzkich rejestrów zabytków 		
1.3 Finasowanie i współfinansowanie działań w zakresie opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzenie lub wspieranie realizacji zadań publicznych z zakresu kultury, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami • Dofinansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 	<ul style="list-style-type: none"> • powiat • gminy • wojewódzki konserwator zabytków • pozyskiwanie środków zewnętrznych (spoza powiatu) 	bieżąco
Priorytet II. Kreowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z dziedzictwem			
kierunki działań	zadania	wykonawcy	termin

2.1 Rozwój działań na rzecz promocji inicjatyw polegających na budowaniu lokalnej tożsamości.	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja i współorganizacja imprez o charakterze kulturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> • powiat • szkoły • organizacje pozarządowe • gminy • wojewódzki konserwator zabytków • inne podmioty (w tym prywatne) 	bieżąco
	<ul style="list-style-type: none"> • Przyznawanie nagród i stypendiów Rady Powiatu Krośnieńskiego w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie lokalnych inicjatyw budujących wizerunek miejscowości w oparciu o tradycje kulturowe 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działań edukacyjnych z zakresu upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Stanowienie o powołaniu społecznych opiekunów zabytków 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Występowanie z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” mieszkańcom Powiatu Krośnieńskiego 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Przedsięwzięcia umożliwiające tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym (warsztaty, szkolenia w rzemiosłach opartych o tradycje- np. tradycje sztuki budowlanej; wspieranie utrzymania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów) 		
2.2 Wspieranie rozwoju lokalnych tradycji	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie lokalnych inicjatyw budujących wizerunek miejscowości w oparciu o tradycje kulturowe 	<ul style="list-style-type: none"> • powiat • szkoły • organizacje pozarządowe • gminy 	bieżąco
	<ul style="list-style-type: none"> • Promocja i współorganizacja lokalnych działań kulturowych, wystaw, konkursów 		

	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja Powiatowego konkursu na najpiękniejszy tradycyjny i współczesny wieniec dożynkowy 	<ul style="list-style-type: none"> inne podmioty (w tym prywatne) 	
	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie twórców ludowych 		
	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie organizacji warsztatów i szkoleń z zakresu folkloru mieszkańców osiedlonych na terenie Powiatu 		
Priorytet III. Rozwój turystyki opartej na zabytkach			
kierunki działań	zadania	wykonawcy	termin
3.1 Kreowanie produktów turystycznych	<ul style="list-style-type: none"> Udział w targach turystycznych, imprezach wystawienniczych 	<ul style="list-style-type: none"> powiat gminy organizacje pozarządowe muzea właściciele zabytków inne podmioty (w tym prywatne) 	bieżąco
	<ul style="list-style-type: none"> Realizacja zadań strategii rozwoju Powiatu w zakresie turystyki 		
	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie lokalnych inicjatyw kreujących produkty turystyki historycznej 		
	<ul style="list-style-type: none"> Promocji dziedzictwa kulturowego Powiatu Krośnieńskiego poprzez publikacje, artykuły, książki, foldery 		
	<ul style="list-style-type: none"> Współpraca transgraniczna w zakresie turystyki, dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków (m.in. wykorzystanie w tym celu klastra Turystyki Historycznej) 		
	<ul style="list-style-type: none"> Wypracowanie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków m.in. ustalenie możliwości i zasad ich udostępniania do celów turystycznych 		

6. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.

Instrumenty wdrażania Programu stanowią podstawę realizacji celów w odniesieniu do możliwości wykorzystania narzędzi wynikających z ustawowych i organizacyjnych kompetencji podmiotów o charakterze podstawowym. Podmioty potencjalnej współpracy realizacji celów będą stanowiły zaplecze wsparcia w zakresie kierunków działań i celów priorytetowych. Wśród podstawowych instrumentów wdrażania celów należy wymienić:

1) Instrumenty prawne

Wynikają one z przepisów ustawowych, np. uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach, zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do instrumentów prawnych zaliczamy m.in.:

- dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

2) Instrumenty finansowe

Korzystanie z programów finansowanych ze środków europejskich, dotacje, subwencje (np. jednostek samorządu terytorialnego, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego), dofinansowania, nagrody, szukanie zewnętrznego wsparcia.

3) Instrumenty koordynacji

W ramach tego instrumentu wyróżnia się:

- realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, lokalny program rewitalizacji, program ochrony przyrody, studia, analizy i koncepcje, umowy i porozumienia,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

4) Instrumenty społeczne – działania edukacyjne prowadzone zarówno przez placówki oświatowe jak i zlecane organizacjom pozarządowym, działania promocyjne, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką.

5) Instrumenty kontrolne, wśród których najważniejsza jest aktualizacja gminnej ewidencji zabytków oraz stały monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz stanu zagospodarowania przestrzennego. Zaleca się co dwa lata sporządzenie sprawozdania z realizacji Programu.

7. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.

W obrębie podstawowych wskaźników umożliwiających ocenę poziomu realizacji programu należy wskazać na wartości odnoszące się do celów priorytetowych, tj.:

- ilość i charakter zrealizowanych prac konserwatorskich, rewitalizacji,
- liczba i charakter dotacji, wartość ogólna zrealizowanych działań w stosunku do okresów wcześniejszych,
- dane liczbowe odnoszące się do potrzeb (np. liczba nieruchomości wymagających określonych zabiegów itp.), w kontekście działań ochronnych,
- ilość oraz charakter szkoleń, warsztatów, konkursów, nagród, działań edukacyjnych, charakter oraz ilość działań promocyjnych.

Tak określone wskaźniki odnoszące się do przyjętych celów priorytetowych pozwolą na wdrożenie opracowanego Programu. Ocenę programu stanowią sprawozdania przedłożone Radzie Powiatu Krośnieńskiego co dwa lata, zgodnie z zapisem art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

8. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Istnieje możliwość pozyskania dofinansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami z budżetu państwa. Wsparcie finansowe może pochodzić ze środków:

- ❖ Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programów Operacyjnych,
- ❖ Budżetu jednostek samorządu terytorialnego,
- ❖ Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów),
- ❖ Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze,
- ❖ Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze,
- ❖ Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze.

❖ Programy Operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Dofinansowanie w ramach programów operacyjnych MKiDN odbywa się w ramach następujących priorytetów:

- 1) Priorytet „Dziedzictwo kulturowe - Ochrona zabytków
- 2) Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- 3) Priorytet „Dziedzictwo kulturowe - Miejsca Pamięci Narodowej”
- 4) Celem priorytetu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.
- 5) Priorytet „Dziedzictwo kulturowe - Ochrona zabytków archeologicznych”
- 6) Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.
- 7) Priorytet „Dziedzictwo kulturowe - Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”
- 8) Celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat.
- 9) Priorytet „Dziedzictwo kulturowe - Kultura ludowa i tradycyjna”
- 10) Celem priorytetu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.
- 11) Priorytet „Dziedzictwo kulturowe - Wspieranie działań muzealnych”
- 12) Celem priorytetu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.

Uprawnieni wnioskodawcy:

- ✓ Państwowe i samorządowe instytucje kultury oraz instytucje filmowe,
- ✓ Jednostki samorządu terytorialnego,
- ✓ Szkoły artystyczne I i II stopnia, uczelnie artystyczne,
- ✓ Kościoły i związki wyznaniowe,
- ✓ Organizacje pozarządowe.

❖ **Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze**

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Lubuski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: www.lwkz.pl

❖ **Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze**

Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego określone zostały w Uchwale Nr XXXI/296/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 22 października 2012 r. Witryna internetowa: www.lubuskie.pl

❖ **Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze**

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody. Witryna internetowa: www.wfosigw.zgora.pl. Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

9. Realizacja i finansowanie przez Powiat zadań z zakresu ochrony zabytków.

Realizatorzy Programu współpracy Powiatu Krośnieńskiego z organizacjami pozarządowymi wdrażać będą w roku 2020 następujące priorytetowe zadania publiczne w obszarze „Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego”, w szczególności:

- a) wzbogacanie życia kulturalnego Powiatu poprzez projekty artystyczne, w tym festiwale, konkursy i warsztaty, z uwzględnieniem międzynarodowych przedsięwzięć interdyscyplinarnych, wykorzystujących lokalny potencjał kulturotwórczy,
- b) rozwój projektów z zakresu edukacji kulturalnej, ze szczególnym uwzględnieniem programów skierowanych do dzieci i młodzieży oraz seniorów,
- c) rozwój projektów wydawniczych (książki, czasopisma, wydawnictwa muzyczne i multimedialne) związanych z Powiatem Krośnieńskim tematem lub osobą twórcy oraz promujących aktywne uczestnictwo w kulturze,
- d) kultywowanie pamięci o zasłużonych dla Powiatu, regionu i kraju wybitnych postaciach, miejscach i wydarzeniach historycznych oraz ochrona i popularyzowanie tradycji kulturowych Powiatu i jego mieszkańców;
- e) działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Autorzy dokumentu.

Dokument przygotował zespół do opracowania „Programu opieki nad zabytkami w Powiecie Krośnieńskim na lata 2020-2023” powołany uchwałą nr 121/2019 Zarządu Powiatu Krośnieńskiego z dnia 17 września 2019 r. w składzie:

- 1) Tomasz Miechowicz – Wiceprzewodniczący Rady Powiatu Krośnieńskiego – przewodniczący zespołu,
- 2) Kamila Misa – p.o. Naczelnika Wydziału Inwestycji i Rozwoju – zastępca przewodniczącego zespołu,
- 3) Jerzy Szymczak – Społeczny Opiekun Zabytków – członek zespołu,
- 4) Stefan Pilaczyński – Prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Gubińskiej – członek zespołu,
- 5) Zdzisław Paduszyński – Prezes Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krośnieńskiej – członek zespołu.